

Àurea de Sarrà actua a Atenes davant del dictador Pàngalos. Les creus, fetes per la ballarina a la fotografia, assenyalen la senyora Pàngalos i els peus i el barret del president, ocult per la seva figura.

Àurea de Sarrà: Una «soirée» amb Kavafis

Alexis-Eudald Solà

SA Joan Fuster, *in memoriam*(1)
 A Joan Fuster,
in memoriam(1)
 tratís Tsirkas, el gran intel·lectual grec i un dels millors estudiosos de Kavafis, en el seu article «K.P. Kavafis: Esbós de cronologia de la seva vida» escriu: «El dictador Pàngalos atorga a Kavafis la condecoració de l'Orde del Fènix. Però també l'atorga a la dansarina espanyola Àurea. Gran terrabastall i discussions a Alexandria. «El Diari», «La pantalla» pressionen el poeta perquè la retorni. L'«Argó», setembre, pàgina 119, afegeix que no tenen raó els qui exigeixen que sigui retornada únicament pel fet d'haver estat concedida a Àurea. Kavafis manifesta: 'la condecoració me l'ha donat la República Grega, la qual respecto i estimo. Tomar-la fóra una ofensa per part meua a la República Grega, i per això la conservaré'»(2)

L'afer de l'Orde del Fènix

En efecte, si fullegem la premsa d'Alexandria d'aquella primavera i inici de l'estiu de 1926 ens assabentarem que el dijous, dia 20 de maig, mentre que Àurea, a Atenes, es preparava per participar en una festa de la Creu Roja a l'estadi olímpic, el diari «El Correu» de la ciutat egípcia, en la secció «Miscel·lània», publicava una notícia titulada *Nova condecoració*. Allí s'explicava que el dictador Pàngalos(3) havia abolit les condecoracions de l'Orde de Jordi 1r i les havia substituïdes per una de nova que es diria «Orde del Fènix». Després d'aclarir que aquesta distinció tindria les mateixes categories que l'anterior, feia saber també que la creu seria dibuixada pel professor de l'escola Politècnica senyor Lakovidis i donava per suposat que s'assemblaria molt a les monedes de coure emeses pel primer Governador de la Grècia lliure i que,

com elles, exhibiria la imatge de l'au fènix que reneix del foc i de les cendres.(4) Amb molta ironia, i naturalment amb tota l'animadversió, l'autor de la nota comentava: «Desconeixem quina idea ha inspirat a Pàngalos la creació d'una tal distinció. Tal vegada creu que, sota la seva dictadura, Grècia reneixerà, o potser vol simbolitzar la situació a la qual espera convertir-la? Vol convertir-la en la Grècia de Kapodístrias?»

Si vuit dies més tard el mateix diari ja tornava a referir-se, amb un to més aviat mofeta, a la nova condecoració grega, el 24 de juliol, és a dir, gairebé dos mesos després, en la primera pàgina i a través d'un llarg i destacat article, firmat amb el pseudònim d'«Àristos», ens assabentàvem de la concessió, per part del dictador Pàngalos, de la condecoració de l'Orde del Fènix al nostre poeta. Paral·lelament, però, i aquest és el fet sorprenent i destacable, la mateixa distinció, el mateix dia, havia estat concedida per la mateixa persona a la nostra Àurea de Sarrà. Kavafis i Àurea agermanats, doncs, per obra i gràcia d'una condecoració del govern hel·lènic!

I és així. Agafats de la mà, els veiem en una caricatura titulada *Després de la cerimònia de la condecoració* que aparegué publicada a la revista «Isis»: ella hi surt completament nua, amb un únic vel darrere l'esquena i amb una fulla de palmera a la mà. Ell, en canvi, va vestit de flamenc, amb faixa i barret cordovès, i segueix la ballarina mentre tots dos miren una llarga corrua de personatges escriptors que el caricaturista anomena com «els innombrables pretendents». Entre ells, tot i que no s'indica res de precís, em sembla distingir-hi clarament la presència de Sikelianós i Kazantzakis.(5)

Aquest dibuix, autènticament memorable, no fa sinó donar constància de la polèmica, força agra, citada per Tsirkas, que s'originà tot seguit entre els partidaris que Kavafis renunciés a la distinció, perquè trobaven del tot indigne que li haguessin fet compartir amb una artista «d'infima categoria», i aquells qui creien que haver acostat dos personatges tan dispars no tenia cap importància i que el fet positiu era que el poeta alexandrí, que fins aleshores gaudia de ben poca estima i més escassa fama entre els cercles culturals atenesos, hagués rebut finalment una reconeixença pública per part del govern de la seva pàtria d'adopció, l'Hèllade. Aquest últim parer l'exposava i el sostenia el diari «Concòrdia» però així mateix, en l'edició del divendres, dia 13 d'agost, acabava el seu comentari —que havia titulat curiosament «La condecoració... d'Arurea», transcrivint el nom de la nostra artista d'una manera ben peculiar— dient que no considerava gens encertada la comparança entre els dos condecorats que havien fet els altres diaris i rotundament afirmava: «La nostra obligació és expressar tristesa i indignació perquè es llencen condecoracions a persones indignes, de la mateixa manera que vàrem lloar, en saber-lo, el pas del Govern Grec quan honorà Kavafis amb l'Orde del Fènix.»

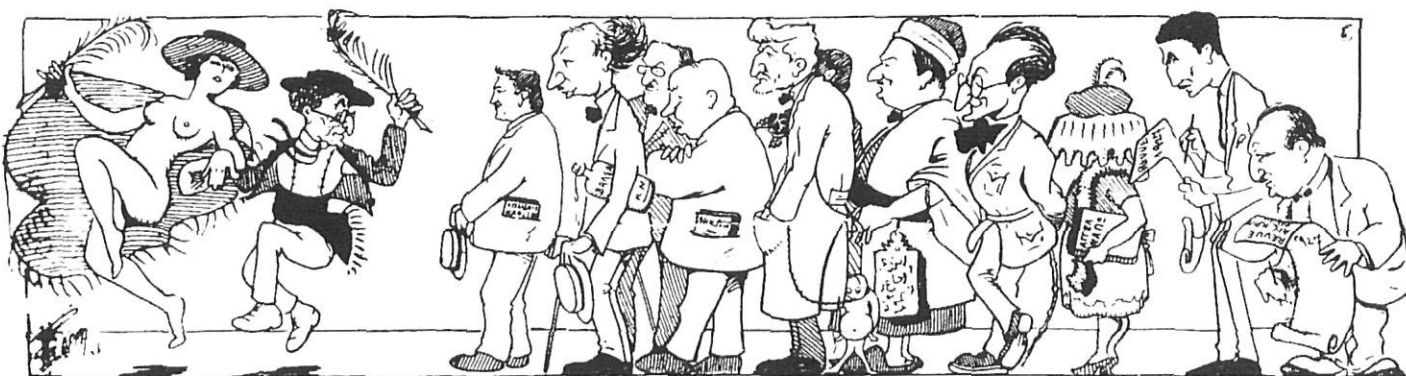
Directa o indirectament el fet de la condecoració va fer que la polèmica s'allargués en una altra direcció, és a dir, amb l'entrada en escena d'un nou personatge, el poeta Kostís Palamàs, amb el qual Àurea tenia una molt bona relació. La nostra artista, però, restava al marge de la discussió: aquesta es va centrar en unes afirmacions de l'intel·lectual cairotà Lukàs N. Khristo-

fidis que afirmava que, en una entrevista amb Palamàs, en preguntar-li insistentment sobre quina opinió tenia de Kavafis com a poeta, havia respost aquella frase que tantes i tantes vegades s'ha repetit i que s'ha fet tan tristament famosa: «Més aviat a un reportatge s'assemblen els seus escrits; diries que es preocupa per donar-nos constantment un reportatge dels segles!»

Kavafis i Catraro

Enmig de tot aquest estrèpit desconeixem, però, quina era la veritable actitud del poeta, què pensava de debò Kavafis del fet que, a l'hora dels honors, el dictador l'hagués associat a la nostra dansarina. Potser per cobrir aquesta manca d'informació valgui la pena de llegir, en tota la seva extensió, un capítol del llibre titulat *El meu amic Kavafis*, escrit per Atanasio Catraro i publicat en traducció grega d'Aristeas Ral·li a Atenes l'any 1970. Catraro era fill de pare triestí i de mare grega, originària de l'illa de Quios. Educat en una escola italiana a la seva bella ciutat adriàtica, passà posteriorment a viure a Alexandria on va treballar en el ram del cotó —un ram en què treballava, precisament, el pare de Kavafis. Poc després d'haver abandonat la seva primera professió i dedicar-se a l'exercici del periodisme, va conèixer Kavafis i esdevingueren dos grans amics. Catraro li va traduir a l'italià cinc poemes —*Slealtà, La ciutat, Candele, Voci, Brame*— que foren publicats a la revista alexandrina «Gràmata» i que, de fet, constitueixen les primeres versions de poesies kavafianes en la llengua de Dante. Això passava el 1919. Dos anys més tard, publicava al diari «Il Popolo Romano» un article a través del qual el

«Després de la cerimònia de la condecoració», caricatura de la revista «Isis». A l'esquerra, Àurea i Kavafis. A la dreta, el grup que el dibuixant anomena «els innombrables pretendents». Sikelianós és el segon per l'esquerra, i Kazantzakis, el quart per la dreta.

públic italià, per primera vegada, rebia informació sobre la figura i l'obra del poeta alexandrí.

Bé que, com assenyala Zora(6), les seves traduccions primerenques són molt desiguals, fins al punt que a vegades semblen una ombra només del text original, quan el 1933 Filippo Tommaso Marinetti recordarà la seva visita a Kavafis en el seu famós article *Il poeta greco-egiziano Cavafy* inclourà una nova poesia traduïda per Catraro, ara però amb més coneixement del grec, i certament no sense elegància:

Se, a tarda notte,
un'orchestra invisibile si allontana,
intorno riversando e voci e musiche
meravigliose –i morituri giorni
di tua Fortuna, e l'opre tue fallite,
e di tua vita le mendaci brame,
deh! no velar d'inutil pianto.
Qual prode che da lungo attenda
tal ventura, rivolgi pure l'estremo
saluto ad Alessandria fuggitiva.
Né t'ingannar: non dir –Fu sogno–
non dir che male udisti:
disdegna simili speranze vane:
qual prode che da lungo attende,
e come si conviene a te,
signor di tal città,
fiero al veron t'inchina,
tralasciar il lamentar codardo,
e palpitando ascola –estremo gaudio–
ascolta le melodi,
e dell'orchestra mistica
i bei strumenti –Ascolta,
e dona l'ultimo saluto
Ad Alessandria, allà città che perdi.

Tornant, però, al seu llibre ja citat, Catraro ens informa complidament sobre la nostra compatriota. En el capítol titulat «*La ballarina descalça*», el periodista expressa sense reserves la seva admiració per la nostra artista i d'alguna manera ens fa creure que, gràcies a la seva descripció, Kavafis va acabar acceptant, amb el laconisme que tan bé coneixen els lectors de les seves poesies, que «probablement Àurea no era una dona qualsevol». Potser per això s'han de divulgar aquestes pàgines que parlen d'Àurea perquè, en certa manera, ens expliquen un capítol de la història d'una dona que a Grècia va obtenir uns grans èxits. D'això no n'ha de dubtar ningú i a més, per les amistats que hi féu, no solament aconseguí honors i condecoracions sinó que, sobretot, va ser capaç de

Konstandinos Kavafis als 26 anys.
Als 33 va ser condecorat per Pàngalos.

donar un altre caire, probablement menys exòtic però sí més clàssic, a les seves creacions. En tot cas, com ha assenyalat Mariàngela Vilallonga, l'experiència grega va marcar un tombant en l'art interpretativa d'Àurea, una art que va arribar al seu zènit amb les seves actuacions en el Teatre Grec de Barcelona l'any 1929. Però tot això ja seria un tema que ens apartaria de l'objectiu que ens hem fixat aquí i que no és altre que fer conèixer a través de les pàgines de Catraro una «soirée» de la vida del poeta, un capaltard en el qual, a través de la seva càlida i emocionada narració, el jove periodista italià li va fer viure allí, en la intimitat d'aquella sala il·luminada només amb la feble llum d'unes candeles, la presència de la dona que compartia amb ell una mateixa condecoració.

«La ballarina descalça»

Així és com ens ho conta el protagonista: «Entre 1925 i 1926 Grècia es trobava sota la dictadura del general Pàngalos. El govern grec d'aleshores mostrava que tenia un sol objectiu: dotar de contingut ètic, fos com fos, la vida política del país. Per això els cercles

literaris varen quedar perplexos quan van saber que Pàngalos havia honorat Kavafis amb la Creu de l'Au Fènix. Els seus amics varen manifestar immediatament la seva viva satisfacció per aquest gest, primer reconeixement oficial de l'obra d'un poeta, que vivia a l'estranger i continuava, malgrat l'article agosaradament elogiós que havia publicat l'important crític Xenòpulos en una revista d'Atenes, essent l'objectiu d'atac dels qui sempre resten fidels a les tradicions, d'aquells qui no l'entenen.

«La casa del poeta, en aquesta avinentesa, era plena de visitants. La bústia vessava de cartes de felicitació. El vell Alís no parava d'obrir la porta i d'agafar els telegrams que portaven els repartidors, i els diaris d'Alexandria, els grecs i els estrangers, estimulats pel gest d'Atenes, no dubtaven pas de publicar comentaris favorables i poemes de Kavafis. I no obstant això, enmig d'aquesta atmosfera alegre, algú se sentia estrany i era el mateix Poeta. A tots els qui el felicitaven, responia, naturalment, donant-los les gràcies amb gentilesa, però als amics més íntims no els amagava un descontentament, una irritació continguda.

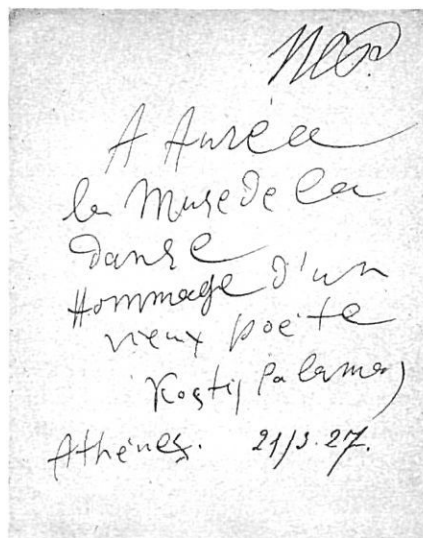
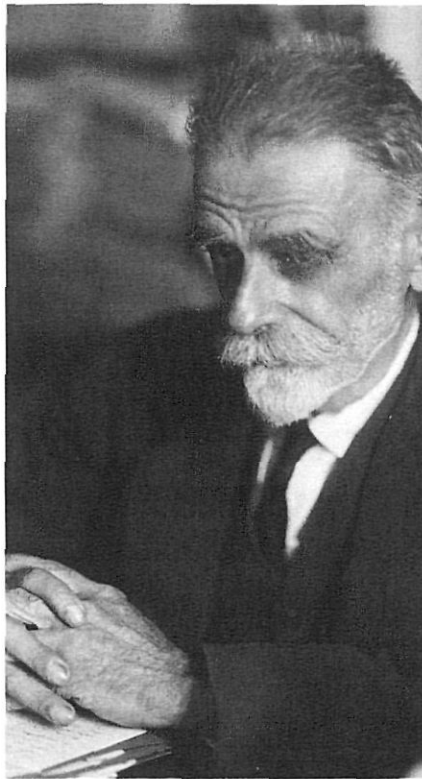
«Per què el poeta es va disgustar amb aquest honor que, en realitat, «situava» la seva obra i generava seriosos dubtes sobre el rigor i la bona fe de tots aquells que el combatien? Vaig gosar preguntar-li, un dia, havent dinat, abans que aparaguessin les persones habituals que li feien companyia. La seva resposta em va revelar, per primera vegada, quina importància donava a la poesia i als poetes. «La veritat –em digué– és que Pàngalos, sense voler-ho, i creient que premiava Kavafis, no ha fet altra cosa que rebaixar el valor de la seva obra».

«Kavafis, que d'ell mateix parlava en tercera persona, com si parlés d'un estrany, amb aquestes paraules va centrar la meua estranyesa: no l'entenia i li ho vaig dir. «Però com es lliga, va afegir una mica molest, que siguin honorats amb la Creu de l'Au Fènix un poeta i alhora una ballarina?» I em va mostrar un diari d'Atenes que publicava la notícia: juntament amb Kavafis també havia estat honorada una ballarina, que es deia Àurea. I aquí cal que fem una digressió. Qui era Àurea? Què representava en l'art de la dansa? Què hi havia aportat? Vaig tenir la sort uns quants

anys abans de conèixer Àurea i d'establir amb ella una tendra amistat. Havia vingut a Alexandria per a una sèrie de representacions de dansa. Un empresari, que no dubtava mai davant de res, havia aconseguit, amb engany, la seva firma en un contracte que l'obligava a exhibir-se com a solista a l'escenari del «Casino Belle Vue». Però en el contracte no s'havia determinat en quin tipus d'espectacle calia que interposés les seves aparicions. D'aquesta manera es veié obligada a presentar-se en un espectacle de competicions de lluita grecoromana exclusivament entre dones, malgrat que això havia d'humiliar-la. Les noies que posaven a prova la seva força muscular, tot creant sovint damunt l'escenari complexos plàstics que semblaven relleus, procedien de totes les parts del món: esclaves, franceses, angleses, índies, malaisianes, brasileres. Exemples extraordinaris d'anatomia, totes, blanques com el marbre o lluintes i fosques com el bronze. Noies atlètiques, àgils, totes belles. La vencedora de cada reunió no dubtava a convocar a un combat, cos a cos (cosa que no era acceptada, s'entén!), els homes que es trobaven a la platea.

«L'èxit de la sessió inaugural va ser únic. Enmig de la primera i segona part del programa, un tocar de tambors que durava força estona. Després, l'empresari, amb el frac ple de condecoracions dubtoses, va anunciar una aparició extraordinària: «les danses expressives» de la famosa artista espanyola Àurea. El públic, encara sota la influència sensual de la gairebé nuesa integral de les noies de la palestra, va començar a murmurejar. Què dintre eren les «danses expressives»? Ben segur que una presa de pèl. L'Àurea era de debò una ballarina espanyola? I aleshores?

«A la sala els llums es varen apagar, l'orquestra va començar a interpretar la Cinquena Dansa Andalus de Granados. En alçar-se el teló, aparegué una dona més aviat alta, esvelta, amb els cabells rossos que li queien damunt les espatlles, amb un vestit de color malva clar, seguint un patró grec antic, del qual els talls dels costats deixaven entreveure a penes, a cada pas, dos peus llargs i perfectes. Empesa per la malenconiosa melodia, Àurea, descalça, seguia lleugera una imaginària línia cíclica. Damunt la cortina negra, que penjava al fons de l'escenari, des-

Kostis Palamàs, i una dedicatòria autògrafa del poeta a Àurea de Sarrà.

puntava la seva forma diàfana fent la impressió d'un camafeu mogut per algun corrent màgic. A l'espectacle de la força bestial de les noies de la palestra, seguia una visió plena de gràcia i elegància natural, idealitzat pels llums mòbils dels reflectors.

«Després d'una execució, plena d'estre poètic, d'una dansa simbòlica damunt la melodia de la «Marxa Fúnebre» de Chopin, Àurea va presentar, en la tercera i última de les seves aparicions, una dansa inspirada en la música de

Richard Strauss, que interpretava la joia sàdica de Salomé quan aconseguí d'Herodes el cap de Joan Baptista. Aleshores quedà al descobert del públic (dels pocs d'entre el públic que eren capaços d'entendre-ho) el seu delicat gust estètic: el cap del Baptista no apareixia. Damunt del disc de plata es veien només roses vermelles: l'espectacle macabre d'un cap mutilat i ple de sang l'havia substituït una il·lusió: el cap existia imaginàriament, calia que existís, però sota les flors, en la color del foc. El públic no va mostrar un gran interès. Els aplaudiments no eren forts. La gent clarament s'impacientava per tornar a veure damunt l'escenari les noies de la palestra mig nues. Els amics que es trobaven a la meua llotja, per contra, estaven entusiasmats. Ho estava també jo. «És una infàmia», digué un. Un altre: «Que una gran artista com aquesta acabi essent un espectacle de circ!». Tots vàrem quedar d'acord per fer «alguna cosa» que posés fi a aquesta humiliació. Quan, després de l'espectacle, com a periodista, em vaig presentar a Àurea per felicitar-la, vaig observar que era una autèntica senyora, amb un rostre gentil, maneres delicades, tot ella gràcia i alhora «fantasque», excèntrica, però d'una manera fascinant.

«Es deia Àurea Sarrà i descendia d'una antiga i rica família de Catalunya. Però, tot i que espanyola, damunt l'escenari renegava de la seva procedència nacional per tal d'interpretar danses simbòliques, compostes fora del temps i de l'espai. Ara, tan bon punt s'allunyava de l'escenari, tornava a ser espanyola, una típica espanyola: vestia la vistosa roba de seu país amb la faldilla ampla com una catapana i una gran mantellina negra, que li queia damunt les espatlles i que penjava d'una magnífic pintada de tortuga, enfonsada al cim del cap. A cada mà, des del palmell fins al colze, portava com una quinzena de braçalets: d'or pur a la mà dreta i d'argent a a l'esquerra. Als peus nusos portava xinel·les brodades amb taló alt i un dels astràgals el tenia adornat amb una filera de jades. Goya ben segur que l'hauria pintada en un moment de bon humor, i això sense cap mena de dubte, perquè la seguia al darrere un element característic de la pintura del seu temps: un gos. Però el seu era un pequinès microscòpic de color de mel, tossut i mal acostumat amb uns hàbits estranys. Així que veia

un taxi aturat començava a fer gestos per ficar-se a dins i no es tranquil·litza-va fins que la seva simpàtica mestressa, consolant-lo en espanyol, no l'agafava entre els seus braços. Quan tenia set, no bevia l'aigua que li donaven si no era en un got.

«Àurea em va explicar els seus sofriments i vaig prometre que l'ajudaria. En aquella època, a Egipte, que no s'havia tret de sobre encara el pes d'un règim de submissió, era difícil que refusessin alguna cosa a un periodista europeu, encara que fos jove com ho era jo. Un hàbil advocat del Líban va convèncer l'empresari per rescindir el contracte frau, que amb engany havia aconseguit d'Àurea. Augusto Dalbagni, home amb un cor d'or, per pocs diners va cedir el seu «Kursaal» al Caire per a una vesprada d'homenatge i el mestre Carro, un excel·lent pianista, va organitzar expressament un quintet clàssic per acompanyar les danses de la bella catalana. L'èxit, en un altre nivell absolutament diferent aquesta vegada, semblava segur a tots, sobretot quan l'ambaixador d'Espanya va acollir la vesprada sota la seva protecció.

«Plena a vessar la sala del Kursaal i a les llotges gairebé tots els ambaixadors i els ministres plenipotenciaris acreditats davant la cort egípcia. A la platea les senyores amb vestits de nit, com si haguessin determinat d'aplegar-se allí per a una defilada de modes. Els homes, amb frac o amb esmòquing, estaven ansiosos per veure la tan celebrada creadora de les «danses plàstiques» (tal com deien els diaris) i en l'espera observaven l'entorn amb els binocles. Tots estaven presos d'una viva inquietud. Ningú va quedar defraudat. L'espectacle es desenvolupà enmig d'una atmosfera de somni, perquè fins i tot el quintet del mestre Carro estava amagat, a la manera mon-teverdiana, darrere els vestidors i l'escenari (vivificat gràcies a un savi joc de llums) s'havia transformat en un *àditió* dedicat a una celebració misteriosa.

«D'entre les danses del programa, va provocar un entusiasme indescriptible la més senzilla, titulada «Èxtasi de la donzella d'Àvila». Àurea, a teló tirat, amb l'ajut d'un cambrer, va fer cremar encens en un encenser. L'atmosfera va quedar regada d'aquell perfum dolç i poderós, que sol acompanyar les celebracions religioses. En alçar-se el teló, el fum de l'encens s'anava dispersant len-

Àurea de Sarra a l'Acròpolis, fotografiada per "Nelly".

tament enmig de la sala. Una atmosfera real de somni. I de sobte, es presenta Àurea de puntetes, vestida amb un hàbit curt gris-plata, amb el cap cobert amb un mantell del mateix color i amb les mans creuades damunt del pit. La pal·lidesa del rostre i dels peus, que semblaven de plata, així que els reflectors els enfocaven la llum al damunt, donaven al seu rostre una suau aparença espectral. Era una dansa estranya: uns quants passos, a vegades lents, a vegades ràpids, de l'una a l'altra punta de l'escenari. Les mans, de tant en tant, s'obrien en forma de creu i estenien els palmells, com si els turmentés el desig de tocar alguna cosa inaferrable. El sentit de la dansa es reflectia més en el rostre i en els ulls que no pas en els moviments i en els gestos rítmics i harmònics, mentre que per l'aire es vessava una encisadora melodia, l'*Adagio* del primer Concert de Brandenburg de Bach. Quan els braços de la Donzella d'Àvila varen reposar damunt del pit que panteixava, com si aferressin ja allò que semblava inaferrable, quan el cos, no suportant una tal exultança, es va anar calmant amb gràcia i es va deixar caure lentament, quan el rostre de la dansarina s'il·luminà amb

un somriure extàtic pres de la Santa Teresa del Bernini, aleshores el públic es deixà anar amb aplaudiments entusiastes i interminables.

«Àurea havia vençut. Havia tornat a ser allò que era sempre en el seu treball: una gran artista. Es va quedar encara uns quants dies a Egipte, anant des del museu dels faraons al Caire a una tenda de beduïns, als peus de les piràmides per veure com ballaven les noies del desert, i des d'una mesquita històrica a una passejada nocturna pel Nil. Després va tornar a reprendre el seu camí, cap a tot el món. Ja no la vaig tornar a veure. Passats uns quants anys, vaig rebre una llarga carta d'ella i una sèrie de fotografies que la mostraven ballant al cim de l'Acròpolis(7). Certament que aquest pelegrinatge a la sagrada roca grega va impulsar Pàngalos a honorar-la amb la Creu de l'Au Fènix.

«Tot això ho vaig dir a Kavafis. Em va escoltar amb interès i potser perquè es va fer partícip del meu entusiasme, o potser perquè va comprendre que la seva amargura per la «planxa» de Pàngalos era exagerada, no dubtà a dir-me: «Cal que accepti que aquesta Àurea no és una dona qualsevol». Ell mai no va lluir aquesta condecoració que molts d'altres poetes, grecs i estrangers, haurien volgut rebre de la benevolença del dictador i no els hauria pas inquietat gens ni mica saber qui estaria al seu costat en la llista dels escollits. Crec, de tota manera, que Kavafis no havia oblidat que Àurea s'havia presentat a Alexandria en l'interval d'un espectacle de circ, tot i que sabia perfectament que Teodora, quan era jove, feia de ballarina a l'estadi de Constantinoble, abans de casar-se amb Justinià i esdevenir emperadriu de Bizanci. No ho havia oblidat. I el que és encara pitjor: no volia oblidar-ho.»

Filadelfeus i Palamàs

Fins aquí la narració del periodista italià. Afegiré només que a les acaballes de 1926, quan Àurea es disposava a abandonar el territori de l'Hèllade, abans del seu comiat definitiu va rebre encara d'altres homenatges que consten detalladament en els programes de les seves actuacions posteriors.(8) És per aquests programes que podem saber que va continuar gaudint del fervor d'un dels seus més entusiastes sos-

tenidors, l'arqueòleg Alèxandros Filadelfeus, el qual, en una carta datada el 28 de gener del 1927, entre d'altres coses li deia: «*En altres temps, fa més d'un segle, les teves germanes les Cariàtides de l'Erectèion havien plorat quan un bàrbar escocès, Lord Elgin, els havia arrabassat una germana. Quins sospirs i quines llàgrimes no vessaran demà, si de lluny estant s'adonen que tu deixes aquesta terra que tant has estimat...!*». L'arqueòleg formava part d'un cercle d'intel·lectuals en el qual figuraven l'aleshores poeta nacional Palamàs, al qual m'he referit en començar l'article, i la seva filla Nausica, que poc temps després visitaria Catalunya i mantindria una llarga i càlida amistat amb Àurea. Però, pel que fa a Palamàs, no puc deixar de recordar, cosa per a mi molt significativa, que l'havia saludada amb aquests versos:

Un moment de la dansa
"Èxtasi de la donzella d'Àvila".

Uns versos i en definitiva uns episodis d'una història que, si ho considerem ben bé, fan que a tall de conclusió ens tornin a la memòria les paraules de Kavafis i, com ell, nosaltres també puguem dir amb justícia que la nostra dansarina empordanesa no fou pas, ni de bon tros, una dona qualsevol. És més; per totes les dades que he anat recollint, gosaria afirmar que la seva personalitat i el seu art foren molt més consistents que el d'una dona, contemporània seva, que obtingué fama universal: Isadora Duncan. Però la defensa d'una tal afirmació he de deixar-la per a més endavant.

Alexis Eudald Solà és professor de Filologia grega a la UB.

Àurea

*En el rostre dones a la dansa el triomf del cant
amb el ritme que es vessa del teu cos plètoric,
i amb els dons de la teva brillant terra cavalleresca,
Salve, Teresa, esposa extàtica del Paradís!*

*Salve, que tu fas de la dansa canço i imatge,
en els teus passos s'obren camins de somni,
romàntica Andalusia, madona d'Hispania,
Dèmeter a Eleusina, Salomè en terra de Judea.*

*Restes indefensa al menyspreu llençat pels ignorants
però, de la necessitat més dura, tu t'alliberes,
t'ha nodrit la llum del nostre sol, els rossinyols de la nostra nit.
Ets la dona forta del bell i la vencedora de la dansa!(9)*

Notes

- (1) El present article forma part d'un treball més extens que, sota el títol «Àurea de Sarrà: de Demèter Eleusina a dama del Fluvià», figurarà en un llibre al costat d'altres estudis sobre la història de les relacions culturals entre Grècia i Catalunya, presentades a través de les figures més representatives, Rubió i Lluch, Carles Riba i Jaume Berenguer Amenós. El viatge i l'estada d'Àurea a Grècia, objecte del treball esmentat, ja varen ser presentats a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, en el transcurs d'una conferència que hi vaig fer per invitació de la professora Mariàngela Vilallonga. Vull explicar també que aquest article el dedico a la memòria de l'enyorat Joan Fuster, amb qui vaig viatjar a Grècia el gener de 1975, perquè en fer-li conèixer la història que s'hi descriu em va «exigir» que la publicués. Només lamento, i molt profundament, que Ell ara ja no la podrà llegir.
- (2) Stratís TSIRKAS, «K.P. Kavafis: *esbós de cronologia de la seva vida*» [en grec] - Separata de la «*Revista d'Art*», núm. 108, pàg. 25, Atenes 1963.
- (3) Es tracta de Theódoros PÀNGALOS (Salamina, 1878 - Kifissà, 1952), il·lustre militar de tendència liberal que el juny de 1925, a causa de la inestabilitat política i en el marc de la República proclamada un any abans per intentar resoldre una situació d'enfrontament, després de la catàstrofe d'Àsia Menor, que determinà l'allunyament del rei Constantí, s'emparà del poder amb un cop d'estat i governà com a primer ministre

(1925-1926) i, l'any següent, com a president de la República Grega.

- (4) Es refereix a Ioannis KAPODISTRIAS (Corfú 1776 - Nàuplia 1831) polític i diplomàtic que el 1827, a instàncies de Kolokotronis i Karaïskakis, herois de la guerra de la independència grega, fou elegit primer governador de l'Hel·lade lliure. Gran estadista, dugué a terme una labor fonamental per a la construcció, a tots nivells, del nou Estat grec fins al moment que caigué assassinat a la porta de l'església de Sant Spiridon a l'aleshores capital de Grècia.
- (5) Ànguelos SIKELIANÓS (Lèucada, 1884 - Atenes, 1951) i Nikos KAZANTZAKIS (Càndia, Creta 1883 - Friburg de Brisgòvia, 1957) són dues de les figures més rellevants de la història literària de la Grècia moderna. Amics íntims durant aquells anys, ambdós personatges brillaven amb esclat enmig del panorama intel·lectual grec de l'època. El 1927, un any després dels fets que aquí s'exposen, Sikelianós i la seva muller, Eva Palmer, celebrarien la primera de les famoses «Festes Dèlfiques». Pel que fa a Kazantzakis, cal fer notar que fou un dels pocs intel·lectuals grecs que ben aviat es declararen admiradors entusiastes de l'obra de Kavafis.
- (6) Geòrgios Th. ZORAS. «Kavafis a Itàlia. Estudis, notes, traduccions» [en grec]. *Revista «Nea Estia»*, any XXXVII, núm. 872, Atenes, 1 de novembre de 1963, pàg. 1576.
- (7) Es tracta, sens dubte, d'un dels retrats que li féu El-lis Sugiultzoglou-Seraïdari - Nelly -

(Aidini, Àsia Menor, 1899). Estudiant de fotografia a Dresden, a començament dels anys vint, va iniciar la seva activitat professional especialitzant-se en els retrats de cosos nus. En no voler, però, utilitzar l'estudi com a lloc de treball, cosa que era l'habitual, trobà a la seva pàtria i en el marc dels monuments antics l'enquadrament ideal del cos de l'home i sobretot de la dona. I és així que, ja el 1925, gosà retratar nua davant del Partenó la ballarina Mona Paeva de l'Opéra Comique. Era el començament d'una sèrie, coneguda amb el nom d'*Els nus de l'Acropolis* que, paral·lelament a l'escàndol que provocarien entre les mentalitats puritanes de l'època, consagrien la seva autora com una gran artista de la fotografia. Perquè, immediatament, l'exemple de la model Mona Paeva fou seguit en les seves poses per la francesa Dal-jell i, molt en particular, per l'hongaresa *Nikolska*, l'estilitzada figura de la qual, o bé completament nua o bé coberta amb vels diàfans, apareix elegantíssima en l'intercolumni del més bell dels temples amb el fons d'una ciutat que aleshores encara era de dimensions molt reduïdes.

- (8) En aquest punt concret, vull agrair al meu amic Dr. Francesc FONTBONA haver posat a la meua disposició, des del primer moment, tot el material que sobre la figura d'Àurea hi ha conservat a la Biblioteca Nacional de Catalunya.
- (9) Kostís PALAMÀS, *Obres Completes* [en grec], Biris, Atenes, vol. XI, pàg. 156.